

Нарын облустук С.Орозбаков атындагы китепкана

Манас таануу жана маалымат берүү залы



Биздин дарек:

Нарын шаары

Ленин көчөсү 33.

Даярдаган: С. Жакыпова

А. Жыргалбеков



*ЭЛИ МЕНЕН ЖАНЫ БИР,  
ЫРЫ МЕНЕН КАНЫ БИР*

*Асан Жакшылыков*

*70жашта*

*Библиографиялык колдонмо*

Нарын -2019

Асан Жакшылыков көркөм сөз  
дүйнөсүнө кенири таанымал,  
философиялык ойлору терен,  
чыгармачылык иштин көп  
кырдуулугун мазмунун жана  
формасын талдап изденген,  
жаңылыктарды ачууга өз  
салымын кошкон, поэзиянын туу  
чокусунан карай тынымсыз  
аракеттенген таланттуу акын.  
Кыргыз эл акыны  
Темиркул Үмөталиев.

#### Башка элдердин тилдеринде

Квити гор. (Коллектив) “Молод” Киев. 1976.  
Поеть Киргизь. (Коллектив) “Литературы артистикэ”.  
Кишинев. 1984.  
Стихи. Улан Батор. 1984.  
Ысык-Көл самалы. (Коллектив) “Жазушы” Алма-Ата. 1986.  
Стихи. (Коллектив) Лондон. 1994.  
Көр казгандар (Дүйнө адабияты) 2007 Астана/  
Асан Жакшылыков ошондой эле Пушкиндин, Р.Тагордун,  
Л.Леоновдун, Э.Межелайтисдин, Г.Эминдин, Б.Олейниктин,  
Абайдын, М.Смеяковдун ж.б. акындардын айрым  
чыгармаларын кыргызчага которгон. Асан Жакшылыковдун  
көптөгөн чыгармаларына көрүнүктүү композиторлор  
тарабынан обондор, романстар чыгарылып,  
Кыргыз Мамлекеттик Телерадиокомпаниясынын алдындагы  
“Кыргыз элинин музыкалык Алтын Фондусуна”  
кабыл алынган

Кыргызчылык. “Бийиктик”, 2009.  
Махабатка кездешүү. Соавт. С.Осмонов. “Бийиктик”, 2009.

### **Асан Жакшылыковдун китептери орус тилинде**

Пути земные. “Молодая Гвардия” Москва. 1983.  
Пути земные. “Советский писатель” Москва. 1983.  
Побеги доброты. “Советский писатель”. Москва. 1989.  
Жизнь. “Голос” Москва. 1992.  
Молодые поэты Средней Азии. (коллектив) “Молодая Гвардия” 1982.  
Народ-победитель. (коллектив) “Детская литература” Москва. 1985.  
Я твой поэт, моя страна. (коллектив) “Мо-ло-дая Гвардия” Москва. 1985.  
Шел отец. (коллектив) “Современник” Мос-ква. 1985.  
Апрельский дождь. (коллектив) “Детская литература”. Москва. 1986.  
Созвездие. (коллектив) “Советский писатель. Ленинградское отделение”. 1988.  
Игорь Ляпин. На правом берегу. “Советский писатель” (Переводы) Москва 1989.  
Гимн любви. (Трех томное издание любовной лирики поэтов мира). Том 2. “Молодая Гвар-дия”. 1991.  
Крылатые мысли. “Бийиктик”, 2003.  
Восхождение к чистоте. “Бийиктик”, 2005.

Поэзиянын устаты катары чыгармачылыгын элге тартуулап келе жаткан акын, Асан Жакшылыков, мектеп жашынан эле поэзияга кызыгып, ырларын мектеп дубал гезитине чыгарып турган.

Асан Жакшылыков 1949-жылы Нарын районундагы Мин-Булак айылында жарык дүйнөгө келген. 1956-1963-жж. Актан Тыныбеков атындагы 8 жылдык мектепте окуган. Асан Жакшылыков мектепке киргенден баштап, тирикарактыгынан улам ар кандай коомдук иштерге активдүү катышып, пионер уюмунун дружина советинин төрагалыгына чейин шайланып, мектептин дубал гезиттеринде алгачкы ырларын жарыялап турган. 1960-жылы «Кыргызстан пионери» гезитинин жооптуу катчысы, акын Исабек Исаков Кыргызстандын аймагындагы мектептердин окуучуларын гезитке жаздырууга үндөө үчүн Нарынга да, болочок акындын айылы Мин-Булакка дагы барат. Ошондо 6-класстагы окуучу А. Жакшылыков борбордон келген сүйүктүү балдар акыны менен таанышып, ырларын Исабек Исаковго көрсөтөт. Адабиятка дилгир окуучунун ырлары кийин «Кыргызстан пионери» гезитине жарыяланып турган. Мектептин 8-классын аяктагандан кийин окусам деген өспүрүм, атасы Абыл уулу Жакшылыктын сунушу менен 1964-жылы Фрунзедеги Политехникалык техникумга келип кирет. Себеби, атасы кырк жылдан ашуун Нарын райондук сугат тармагында мурап болуп иштеген. Атасы жен Үндө Кыргыз республикасынын эл мугалими Асан Заркунов: «Асан Жакшылыков атасы Жакшылык абадай болуп суу чарба адисинин кесибин кубалап жөнөгөн. Анан комсомол кызматын аркалады. «эл кадырлаган, акылы зирек нускалуу карыянын уулу болуш, атаны сыйлоо, ошо атанын сөзүн эки дебей сугатчылык кесипке ээ болушунан эле таасын байкалат.

Анда акындын атасына жазган бул ыр саптары:

“Жан сүйүп эркеликти сездирген,  
Эл катары эрезеге жеткирген.

«Жакшылыктын» атын булгап салат деп  
Жаман сездү уккум келбейт эч кимден.

Тоскоолдуктан акыл менен аттаган,  
«тобо» деген топугунан жазбаган,

Аты дагы, заты дагы Жакшылык,  
Атам менен астейилден мактанам!

Адамдарга ак дилинен жалынып,  
турмуш менен кошо жашап агылып,  
Элдин наркын, салтын, пейлин сактаган,  
аталардын турам муунун сагынып”.

Ошентип, атасы түгүл, атасы аркылуу жалпы ошол элдин көрөнгөсүн сактаган улуу муунга ыраазылыгын айтышы, атанын жакшы аттуу уулу болууга умтулуу Асан акын үчүн поэтикалык кредо болгондугун баса белгилегибиз келет жана балалыктан калган руханий тазалык, жугумдуулук, элдик касиеттерди сыйлоо, эмгек менен жакшылыкка умтулуу анын кеп жанрлуу жалпы чыгармачылыгынан керсек болот. Болочок акын, «ата кесибин андан нары кубалап» 1976-ж К.И.Скрябин атындагы Кыргыз айыл чарба институттун «Гидромелиорация» кесибин сырттан окуп бүтүргөн. Асан Жакшылыковдун адистик кесиби гидроинженер болсо да, жүрөгүнө чыгармачылыгы биротоло үстөмдүк кылган, акындын алгачкы ыры 1966-жылы он жети жашында атактуу «Ала-Тоо» журналына «Биздин шамдан» деген аталышта жарыяланган. Алгачкы чыгармаларынын бири болгон ушул ырларды мисал келтире кетели: Жылдыз! Жылдыз түнөктөгөн асманда,

Жылт дей түшүп көктөн ылдый агылат,  
Жердин шамын тутандырып жакканда,

**Асан Жакшылыковдун китептери кыргыз тилинде**

Тандын ырахаты ырлар жыйнагы Фрунзе “Кыргызстан” 1969.

Улуу Шашке. Ырлар жыйнагы. Фрунзе. “Мектеп” 1977.

Жайлоодо. Балдар үчүн ырлар. Фрунзе. “Мектеп” 1977.

Бейпил көктөм. Ырлар жыйнагы. Фрунзе. “Кыргызстан” 1979.

Белес. Ырлар жыйнагы. Мектеп 1981.

Мак-мал Төр. Ырлар жыйнагы. Фрунзе. “Кыргызстан” 1983.

Ыклас. Ырлар жыйнагы. Фрунзе. “Кыргызстан” 1985.

Мээрим. Поэма. Фрунзе. “Кыргызстан” 1987.

Ысык-Көл сонатасы. Ырлар жана поэмалар. Фрунзе. “Кыргызстан” 1989.

Көкөй кести. Драмалык поэма. Нарын дра-ма-театры койгон. 1993.

Жазгы байыр. Балдар үчүн ырлар. Фрунзе. “Кыргызстан” 1995.

Тандалмалардын 5 томдугу. Бишкек. “Кыргызстан”. 1999.

Обондуу ырлар. Бишкек. “Эркин-Тоо”. 2000.

Учкул саптар. Бишкек. “Эркин-Тоо”. 2000.

Махабат жазынын сулуулугу. Бишкек. “Эркин-Тоо”. 2000.

Учкул ойлор — “Крылатые мысли, “Бийиктик”. 2003.

Эстутум. “Бийиктик”, 2005.

Асан чакырык. “Бийиктик”, 2005.

Ырлар жана элет ангемелери. “Бийиктик”, 2005.

Кыргыз жолу. “Бийиктик”, 2006.

Ыр чабыт. Поэмалар жыйнагы. “Бийиктик”, 2008.

алгачкы «Тандын ырахаты» китебине кирген «Жетим кемпирдин өлүмү» деген ырынан башат алган Анткени, бул ыр окуялуу, кара сөздөгү чыгармалардай сюжеттуу. Деги А. Жакшылыковдун чыгармаларындагы жанрлардын бири-бирине жол ачышын терен изилдей турган көрүнүш.

Согушта курман болгон жоокердин энесинин баласын угузгандагы ой-сезими кадим көз алдыга тартылат. Мындай башталыш барабара «Каниет» поэмасында, «Макмал Төр» дастанында, «Атадан калган белек» поэтикалык этноповесинде таасын сезилет. Прозалык ыкма, бул жанрдын поэзиядагы колдонулушу, адабий жанрлардын эриш-аркактыгы атайын терен изилдөөнү талап кылат. Ошондой эле акындын эркин ыкмадагы верлибр (ак ыр) ырларында да прозалуулук, заманбап темадагы ырларына публицистикалык да кошумча көрк берип тургандай. Бул эки жанр акынпрозаик Асан Жакшылыков үчүн анчалык деле бири-бирине жат көрүнүш эместей. Ал эми элет ангемелерине юмордук менен катар поэтикалуулук кошумча көрктүүлүк.

Асан Жакшылыковдун адабияттагы жанрдык биргеликтери жана чыгармачылык башаты туурасында..., акындын өмүрү жана чыгармачылыгы туурасында. Акын поэзияда гана иштебестен ал эссе, публицистика, поэма, ангемелерди жарыкка чыгарды.

Бул колдонмодо ар бир жанрында учкай сөз кылынды..

Адабияттар 1. Жакшылыков А. «Ыр дүйнө жана элет ангемелери», 2005.- Б.: 22-23б. 2. «Ала-Тоо» журналы № 4, 1966.-74б. 3. Жакшылыков А. «Асан чакырык» 2005. - Б.: 306-307 б. 4. Межелайтис Э. «Контрапункт», - М., 1972. - 119 - Вестник М А Ф ^ С

Булут жиреп ай батууга камынат.  
Сүрдөгөндүр мүмкүн жердин, шамынан,  
Түнөк алды тоонун ары жагынан,  
Чыбык минип, күлкүсү жок жүрбөгөн,  
Балалыгым жыл артына жашынат.  
Чакырамын «бергел» деген ун менен.  
Бирок келбей сапарына ашыгат.

Чыбык минген балалык менен мезгилдин сыры да баамдалат. Түнкү үйдүн шамы менен жылдыздардын жарыгынын айкалышуусу романтикалуу. Көп өтпөй 1969-жылы А. Жакшылыковдун «Тандын ырахаты» аттуу жыйнагы жыйырма жашында жарык көрөт. Адабиятыбыздын тарыхына сереп салсак, Кусеин Эсенгожоев, Асан Жакшылыков, Сагын Акматбековалар дал 20 жашында өзүнчө китеп чыгарган акындардан. Үлбүрөгөн жаштык сезимдерин кагаз бетине түшүрүү далалаты өтө күчтүү болгон. «Тандын ырахаты» китебинен бул умтулуу таасын сезилет. Ушул алгачкы китеп 1972- жылы жаш жазуучулардын кеңешмесинде Кыргызстан жазуучулар союзунун катчысы Ж. Мавлянов тарабынан жакшы бааланган. Алым Токтомушев ал турсун «Ленинчил Жаш» гезитине атайын макаласын 1970 - жылы эле жарыялаган. Бул сыяктуу акындын алгачкы китебинен башталган ийгилиги дагы уланды. Ага бул расмий наамдар күбө: Кыргызстан Ленин комсомолу сыйлыгынын лауреаты (1979-ж.), Кыргыз Республикасынын маданиятына эмгек синирген ишмери (1995- ж.), Маданият жана искусство академиясынын, акындардын дүйнөлүк конгрессинин мүчөсү (1992-ж) Штаб-квартирасы Вашингтондо, Кыргыз Республикасынын билим - 117 - Вестник КГАФКиС берүү отличниги (1999-ж). Кыргыз Республикасынын Эл жазуучусу (2007-ж) Акын езуунун интеллектуалдык дараметин кетерүү үчүн 1985-жылы СССР жазуучулар союзунун Москвадагы

Жогорку адабий курсун бүтүргөн. Анткени, талант, билим жана эмгек үчөө айкалышкан жерде ийгилик болоруу талашсыз. Чынгыз Айтматов: «Асандыкы абдан келтирилген - терез кеткен, чон, улуу философиялык поэзия». Адабияттын классиктеринин мындай жогорку баасына арзыш оной-олтон иш эмес, андай баага 30дан ашык ар кандай жанрдагы китептерин жазуу менен, талыбас 50 жылдай эмгеги менен жетишти. Азыркы кезде Асан Жакшылыков, сандаган ырлардын, ондогон поэтикалык ыр түрмөктөрдүн, баллада, поэмалардын, дастандын, учкул саптардын, ыр менен жазылган этноповесттин, кара сөздөгү элет ангемелеринин, публицистика, эссе романдары - «Эстутум», «Кыргыз жолу», «Кыргызчылык» сыяктуу; «Мээрим» аттуу ыр менен жазылган романдын автору. «Манас» боюнча өтө көлөмдүү 260 (эки жүз алтымыш) берүүдөн турган радио эсселери да, «Шаа акын Арстанбек», Сагымбай, Тоголок Молдо, Токтогул жана башкалар боюнча адабий изилдөөлөрү да орчундуу иштери. Буга кошумча 100 дөн ашык чыгармаларына ода, оратория, романс, хор, эстрадалык ырлар жаратылган. Талантка эбегер болгон эмгекчилдиги өмүр жолунда иштеген иштеринен айкын байкалып турат. 1968-70-жж Нарын районунун Куйбышев атындагы колхозунда гидротехник, 1970- 1974-жж. ошол эле колхоздо комсомол уюмунун катчысы, ЛКЖС БКда жооптуу кызматтарда иштеген. 1974-83жж. Кыргызстан жазуучулар союзунун жаштар менен иштөө секциясынын жетекчиси, 1986-1989-жж. СССР адабий фондусунун Кыргызстандагы бөлүмүнүн мүдүрү, 1989-91-жж. Кыргызстан жазуучулар союзунун башкармасынын катчысы, 1991-95-жж. 1-катчысы, 1995-97-жж. Аткаруу комитетинин төрагасы, 1996-жылдан Кыргыз мамлекеттик улуттук телерадиокомпаниясынын «Рух» продюссердик борборунун мүдүрү, 1997-ж. «Обо» гезитинин башкы редактору, 1997-

жылдан КОФ Пен клубунун президенти, «Манас» эл коомунун төрагасы. Ал ошол эле убакта, чарк айланып иштеп жүрүп «Улуу шашке» 1977-ж. «Макмал төр», «Бейпил көктөм» (1979-ж), «Белес» (1981-ж), «Ыклас» (1985-ж), «Ысык-Көл сонатасы» (1989-ж) аттуу ырлар жана поэма жыйнактарынын, «Мээрим» (1987-ж) аттуу ыр менен жазылган романдын автору. Балдар үчүн «Жайлоодо»(1977-ж), «Жазгы байыр» аттуу ыр китептери, 1999-2000-жж. Акындын «Тандалмаларынын 5 томдугу, аны улай «Учкул ойлор» (2003-ж), «Ыр дүйнө жана элет ангемелери»(2005-ж), «Кыргыз жолу — Айкөлдүк, салттуулук, сулуулук» (2006- ж) аттуу китептери бирин бири улай жарык көргөн. Асан Жакшылыков адабияттын алп жанрында эмгектенген дасыккан сүрөткер. Башка өлкөлөрдүн адабиятын кызыгуу менен окуп, таасирленип Азиядан чыккан биринчи Нобель сыйлыгынын лауреаты Раиндранат Тагордун «Билим алууга эмне тоскоол», Эдуардас Межелайтистин «Учкул дүйнөдөгү поэзия», анда: «Поэзия барыдан мурун майдачылыкка, коркоктукка, беймарал токчулукка чыдай албайт. Чыныгы акын жүрөгүн аёого тийиш эмес. Акын жүрөгү ар бир сап ырынан даана көрүнөт Леонид Леоновдун «Жаш таланттарга нуска болчу», «Эмгек жана талант» китептеринин которулушу адабиятка чон даярдык менен келгендигин айгинилейт жана эстетикалык жактан калыптанышына таасирин тийгизетс. Асан Жакшылыковдун өзгөчө дагы бир таланты чакан ангемелеринде ачылды. Л. Үкүбаева: «Асан Жакшылыковдун ангемелери өзүнүн кыскалыгы, ой чабытынын кенендиги, оригиналдуулугу, сатиралык куйкуму, юморлуулугу менен окуган адамды тап өзүнө тартып алат. А. Жакшылыковдун элет ангемелеринде көтөрүлгөн элет проблемалары бул -азыркы кыргыз элинин проблемалары, түз нугунан чыгып кеткен коомдук жашоо-турмушубуздун көйгөйлөрү». Асан Жакшылыковдун шыгы тээ